

## **ВІДГУК**

**офіційного опонента доктора юридичних наук, професора Тимчишина Андрія Михайловича на дисертацію Пинзара Антона Ігоровича «Розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність**

**Актуальність обраної теми дисертації.** Актуальність теми зумовлюється загальною стратегічною орієнтацією держави на забезпечення прозорості, законності та ефективності у сфері публічних закупівель, яка охоплює вагомому частину бюджетних видатків. У сучасних умовах функціонування національної економіки, особливо в період дії правового режиму воєнного стану та загострення дефіциту бюджетних ресурсів, пріоритетного значення набуває необхідність належного контролю за використанням державних і комунальних коштів.

Публічні закупівлі становлять одну з найвразливіших сфер для вчинення кримінальних правопорушень, оскільки включають багаторівневу нормативну регламентацію, значну кількість залучених суб'єктів, а також значний обсяг державних ресурсів, які спрямовуються на життєво важливі сфери – оборону, охорону здоров'я, інфраструктуру, енергетику, освіту тощо. Однак наявність прогалин у законодавстві, складність процедур, відсутність чіткого поділу повноважень, а також системні корупційні ризики створюють сприятливе середовище для зловживання під час проведення публічних закупівель.

Зазначене обумовило нагальну потребу в удосконаленні криміналістичних підходів та процесуальної інструментарію щодо виявлення, документування та ефективного розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель. Саме на вирішення цієї проблеми спрямоване дисертаційне дослідження, що зумовлює його беззаперечну актуальність і практичну значущість.

Актуальність теми дисертаційного дослідження не викликає сумнівів. Вона безпосередньо відповідає потребам сучасної правозастосовної практики, що зумовлені як масштабом поширеності кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель, так і нагальністю підвищення ефективності їх розслідування. Особливої гостроти ця проблематика набуває в умовах реформування правової системи та відбудови держави в післявоєнний період. Публічні закупівлі охоплюють стратегічно важливі галузі, пов'язані з обороноздатністю, відновленням інфраструктури, медичним забезпеченням, освітою та соціальною підтримкою громадян. Саме тому протидія

правопорушенням у цій сфері повинна мати належне нормативне, процесуальне та методичне забезпечення. Дисертаційне дослідження, яке присвячене комплексному вивченню організаційних і криміналістичних аспектів розслідування таких правопорушень, становить перспективний напрям наукових пошуків. З огляду на зазначене, розробка ефективних механізмів виявлення, документування та доказування злочинів у сфері закупівель є надзвичайно актуальною і має високу практичну значущість як для слідчих і прокурорів, так і для державних органів, відповідальних за здійснення закупівель та моніторинг їх правомірності.

Крім того, актуальність роботи підкреслюється й тим, що обрана тема дослідження обрана з урахуванням Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020), Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126), Стратегії воєнної безпеки України (Указ Президента України 25 березня 2021 р. № 121/2021), Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року (Указ Президента від 11 серпня 2021 р. № 347/2021), Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України (Указ Президента України від 20 серпня 2021 р. № 372/2021), Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023).

#### **Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність.**

Структура дисертаційного дослідження є логічною, внутрішньо узгодженою та адекватною поставленим завданням. Вона ґрунтується на комплексному опрацюванні проблем розслідування кримінальних правопорушень, що вчиняються у сфері публічних закупівель. Усі розділи роботи органічно поєднані спільною метою дослідження, повноцінно розкривають об'єкт і предмет, і послідовно реалізують дослідницький задум здобувача.

Низка положень, висновків і пропозицій, викладених у дисертації, характеризується науковою новизною та має істотне значення для розвитку криміналістичної науки, зокрема щодо удосконалення методик розслідування та запровадження нових підходів. Обґрунтованість таких висновків забезпечується як глибоким аналізом нормативно-правових актів та наукової літератури, так і використанням широкої емпіричної бази, включно зі статистичними джерелами, матеріалами кримінальних проваджень та результатами власних узагальнень практичної діяльності правоохоронних органів. Загалом, наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, є переконливими, внутрішньо логічними, аргументованими та методологічно витриманими. Вони демонструють високий ступінь достовірності результатів і готовність автора до подальшої наукової діяльності.

Емпіричну базу дослідження становлять результати вивчення 420 судових рішень упродовж 2021–2025 рр.; зведені дані анкетування 85 детективів Бюро

економічної безпеки України, 95 слідчих Національної поліції України та 47 прокурорів, які здійснювали розслідування таких кримінальних правопорушень; офіційні звіти, статистичні огляди та аналітичні узагальнення, підготовлені такими органами, як Офіс Генерального прокурора України, Національна поліція України, Національне антикорупційне бюро України, Державне бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки України, Служба безпеки України, Рахункова палата, Державна аудиторська служба, Антимонопольний комітет України, Державна казначейська служба України; матеріали громадських ініціатив і проєктів громадського контролю у сфері публічних фінансів, зокрема аналітичних платформ Transparency International Ukraine та DOZORRO, які забезпечують відкритий доступ до даних щодо процедур публічних закупівель, моніторингу корупційних ризиків і виявлених порушень.

Дисертант продемонстрував високий рівень наукової культури, послідовно та методично опрацювавши значний обсяг загальнонаукової, спеціальної юридичної літератури, судової практики та нормативно-правових актів — загалом 302 найменування. Такий масштаб опрацювання джерел свідчить про глибоку теоретико-методологічну підготовку автора, а також про прагнення охопити всі ключові аспекти проблематики розслідування правопорушень у сфері публічних закупівель. Обґрунтованість сформульованих у дисертації висновків підтверджується не лише широтою джерельної бази, але й коректним використанням міждисциплінарного підходу, поєднанням правових, криміналістичних та організаційно-управлінських підходів до оцінки ефективності кримінального провадження у справах, пов'язаних з порушеннями закупівельного законодавства.

Обґрунтованість та достовірність сформульованих у дисертаційному дослідженні наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується правильним вибором методологічної бази, що відповідає предмету, меті та завданням дослідження. Автором використано широкий спектр методів наукового пізнання, які в сукупності забезпечили цілісність, системність та глибину проведеного аналізу. Зокрема, застосування діалектичного методу дозволило автору виявити суперечності у правовому регулюванні та практиці розслідування правопорушень у сфері публічних закупівель. Статистичний і соціологічні методи (зокрема, спостереження, інтерв'ювання, анкетування) надали емпіричну основу для формулювання практично орієнтованих рекомендацій та забезпечили підґрунтя для обґрунтування наукових висновків. Узагальнюючи, можна констатувати, що сформульовані дисертантом положення, висновки та рекомендації мають належний рівень обґрунтованості й достовірності, що дозволяє вважати роботу завершеною і цінним науковим дослідженням.

**Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.**

Дисертація Пинзара А.І. «Розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель» є першим монографічним дослідженням в умовах воєнного стану, в якому сформовано криміналістичну методику розслідування

кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель з урахуванням сучасного стану кримінального, кримінального процесуального законодавства та практики діяльності правоохоронних, контрольно-ревізійних інституцій. Серед положень, що містять ознаки наукової новизни, варто звернути увагу на ті положенні, що розроблені дисертантом вперше. Зокрема у роботі:

розроблено наукові засади комплексної видової криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель, що базується на системному поєднанні положень кримінального права (розділи VI, VII, XVII КК України) та криміналістично значущих елементів (предмет злочинного посягання, спосіб його підготовки, вчинення і приховування, обстановка, слідова картина та особа правопорушника), взаємозв'язок яких зумовлює специфіку вибору процесуальних засобів і методів збирання доказів на етапі досудового розслідування;

визначено зміст і особливості злочинних технологій (підробка, маскуванню документів; викривлення процедур закупівель; імітаційна участь, змова учасників та корупційне використання службових повноважень; легалізація злочинних доходів через фінансові операції), що застосовуються під час проведення процедур публічних закупівель із використанням електронної системи «ProZorro», який охоплює послідовні етапи: (1) розподіл публічних фінансів → (2) формальне перерахування коштів → (3) фіктивне постачання товарів/послуг → (4) визначення або спотворення цільового призначення → (5) вивільнення залишків → (6) маскуванню грошових потоків;

запропоновано алгоритм дій, спрямованих на встановлення механізмів легалізації бюджетних асигнувань у сфері публічних закупівель, обставин вчинення кримінальних правопорушень (ст. 91 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України) з урахуванням повноважень контролюючих, правоохоронних органів (опитування, витребування документів, узагальнення висновків ревізій та актів фінансових перевірок, запитів до органів публічної влади; використання інформаційно-аналітичних та оперативно-розшукових матеріалів, інформації податкових та банківських органів): спосіб вчинення кримінального правопорушення → обставини, що підлягають встановленню → процесуальні заходи перевірки обставин;

на підставі диференціації завдань початкового етапу досудового розслідування систематизовано й упорядковано типові слідчі ситуації (залежно від характеру вихідної інформації, відомостей про суб'єкта правопорушення, способу вчинення, кількості співучасників, ступеня поінформованості зацікавлених осіб, обсягу зібраних доказів), а також розроблено тактичні операції, спрямовані на виявлення ланцюгів розподілу бюджетних коштів, збір доказів корупційної змови та фінансової вигоди підозрюваних;

розроблено алгоритм проведення процесуальних дій (огляд; обшук; допит; витребування та отримання матеріалів; тимчасовий доступ до речей і документів; призначення судових експертиз), спрямованих на вилучення й огляд документів (визначення кола установ, осіб та суб'єктів господарювання, діяльність яких підлягає перевірці в контексті закупівельної процедури; встановлення переліку документів; ідентифікація можливих способів

приховування або фальсифікації даних; аналітична обробка одержаних матеріалів), а також організаційних заходів (організація бюджетного контролю, ініціювання ревізій органів державної влади, місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду) у межах діяльності слідчої групи із залученням спеціалістів-аудиторів/контролерів/фінансистів.

Достатньо аргументованими вбачаються положення дисертанта, що перелік обставини, що підлягають встановленню в кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель, визначається не лише процесуальними вимогами (ст. 91 КПК України), але й обумовлюється специфікою злочинного механізму впливу на закупівельний процес, який включає фальсифікацію тендерної документації, змову між учасниками процедур закупівель, зловживання службовим становищем та іншими формами протиправної діяльності. Такий підхід заслуговує на підтримку, оскільки дозволяє розширити традиційні уявлення про предмет доказування у відповідній категорії кримінальних проваджень з урахуванням реального стану речей у сфері публічних закупівель, складності правовідносин, що виникають під час тендерних процедур, та характерних для них корупційних ризиків.

Доцільним є те, що дисертант обґрунтував надзвичайну важливість належної організації системи взаємодії між усіма суб'єктами, залученими до виявлення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель. Автор цілком слушно зазначає, що ефективність кримінального провадження у таких справах прямо залежить від злагодженості дій між усіма інституціями, які мають контрольні, аналітичні та правоохоронні функції. Особливої актуальності набуває ця теза в умовах воєнного стану, коли публічні закупівлі стосуються критично важливих сфер життєзабезпечення, обороноздатності та інфраструктурного відновлення. У роботі слушно підкреслено, що в цих умовах необхідною є багаторівнева та міжвідомча взаємодія між правоохоронними органами (Національна поліція, БЕБ, НАБУ, ДБР, СБУ, прокуратура), органами фінансового і правового контролю (Рахункова палата, ДАСУ, АМКУ, ДКСУ, внутрішні аудитори, тендерні комітети), а також залучення представників громадянського суспільства та міжнародних партнерів.

Такий підхід сприяє підвищенню прозорості, уникненню дублювання функцій, ефективному обміну інформацією та своєчасному реагуванню на виявлені правопорушення. Запропоноване бачення автора відповідає сучасним викликам і може бути корисним як на практиці, так і під час вдосконалення законодавства в цій сфері.

**Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях.**

Результати дисертаційного дослідження здобувача повною мірою відображені в опублікованих наукових працях, що відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України щодо фахових публікацій. Тематика опублікованих матеріалів узгоджується зі змістом дисертації, а викладені у них положення, висновки та рекомендації відображають основні напрями наукового пошуку автора. Значна частина результатів дослідження була апробована на

науково-практичних конференціях, що свідчить про публічне обговорення висунутих дисертантом наукових ідей та концепцій, їх наукову обґрунтованість і суспільну значущість. Такий рівень апробації дає підстави вважати, що автор не лише системно здійснив дослідження, а й забезпечив належну наукову комунікацію, необхідну для подальшого розвитку порушеної проблематики в академічному середовищі. Таким чином, повнота і відповідність змісту опублікованих праць основним результатам дисертації дають підстави стверджувати про належний рівень апробації наукових напрацювань здобувача.

Основні положення дисертації опубліковано у 8 наукових працях, серед яких 4 статті у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, 1 стаття у зарубіжному науковому виданні, 3 тези у збірниках наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях.

За своїм змістом автореферат належним чином відображає основні положення, висновки та пропозиції, які сформульовані у дисертаційній роботі. У ньому чітко окреслено актуальність теми, мету та завдання дослідження, наукову новизну, практичну значущість одержаних результатів, методологічні підходи до проведення дослідження, а також зміст основних наукових положень, що виносяться на захист. Оформлення автореферату відповідає встановленим вимогам, а його структура є логічною і послідовною. Це дозволяє скласти повне уявлення про наукову концепцію дисертанта та якість проведеного дослідження. Узагальнення результатів, викладене в авторефераті, є точним і стислим, не спотворює змісту основної дисертаційної роботи і забезпечує належний рівень інформативності.

### **Значимість результатів дисертаційного дослідження для практики участі свідка у кримінальному провадженні.**

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що результати дослідження впроваджені та можуть бути використані у процесі напрацювання пакету змін і доповнень до КПК України, розроблення і вдосконалення відомчих нормативно-правових актів, методичних розробок з питань протидії кримінальним правопорушенням у сфері публічних закупівель, а також під час проведення занять у системі службової підготовки.

Враховуючи вищезазначене, варто констатувати загальну позитивну оцінку дисертації Пинзара А. І. «Розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель» як самостійного наукового дослідження з актуальної й важливої для науки та практики проблеми.

Водночас як будь-яка наукова робота дисертація не позбавлена **окремих недоліків у вигляді дискусійних питань**, які потребують додаткового пояснення від здобувача під час прилюдного захисту, зокрема:

1. На стор. 49 автор слушно зауважує, що характерною особливістю злочинності у бюджетній сфері є високий рівень латентності, водночас питання щодо впливу латентного характеру на розробку методики розслідування цих кримінальних правопорушень змістовно не розглянуте.

2. На стор. 54 дисертант констатує, що система публічних закупівель в Україні, зокрема електронна платформа Prozorro, визнана однією з

найпрозоріших у світі. Проте на стор. 67 дисертації вказано, що саме після впровадження Prozorro почали масово застосовуватися схеми фіктивної конкуренції, використання підставних компаній, оформлення фіктивних субпідрядів та маніпуляції з тендерною документацією. Ця суперечність потребує додаткового пояснення під час захисту дисертації.

3. Наведена дисертантом криміналістична характеристика кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель (стор. 99) не містить згадки про сферу оборони та не враховує особливості проведення закупівель в умовах дії правового режиму воєнного стану.

4. У підрозділі 2.2 «Типові слідчі ситуації та версії, що виникають під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель» дисертантом узагальнено типові конфліктні слідчі ситуації, які виникають у процесі розслідування. Разом з тим, не приділено належної уваги категорії тактичного ризику, що виступає важливим елементом конфліктних ситуацій. З урахуванням сучасної теорії та практики, тактичний ризик може проявлятися на різних рівнях: при плануванні тактичних операцій, проведенні слідчих (розшукових) дій чи оперативно-розшукових заходів, при виборі тактичних прийомів тощо. Тому не буде зайвим почути думку автора щодо змісту тактичного ризику в процесі розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель.

5. У підрозділі 3.1 дисертантом сформульовано алгоритм проведення низки ключових процесуальних дій (зокрема огляду, обшуку, допиту, витребування та отримання матеріалів, тимчасового доступу до речей і документів, призначення судових експертиз), спрямованих на вилучення й огляд документів. Водночас робота лише б виграла від більш наочного представлення зазначеного алгоритму у вигляді схематичного зображення чи покрокової таблиці, оформлених у вигляді додатків.

Більшість із перелічених спірних позицій зумовлюються різними підходами до концептуального бачення проблеми дослідження та шляхів її розв'язання. Такі дискусійні моменти є природними у правовій науці, яка розвивається в умовах динамічних змін суспільства та правової системи. Зазначені зауваження і побажання мають, передусім, характер пропозицій щодо покращення окремих формулювань або розширення аргументації та можуть бути враховані автором у подальших наукових пошуках. Вони не впливають на належний науковий рівень виконаної дисертації, не ставлять під сумнів достовірність отриманих результатів, а також не знижують рівня обґрунтованості сформульованих висновків і рекомендацій. Таким чином, дисертаційна робота заслуговує на позитивну оцінку та підтримку у процесі публічного захисту.

### **Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення.**

Дисертація Пинзара А.І. «Розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель» за своїм змістом повністю відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності. Робота пройшла належну апробацію, що підтверджується оприлюдненням основних результатів у фахових наукових виданнях, а також виступами на науково-практичних заходах. Дослідження

виконано зрозумілою, юридично та літературно грамотною мовою. Виклад матеріалу чіткий, логічний, послідовний. Всі структурні компоненти дисертації взаємопов'язані і підпорядковані досягненню поставленої мети. Автор уміло поєднав теоретичні підходи з емпіричними напрацюваннями та запропонував низку нових обґрунтованих положень, які мають як наукову, так і практичну цінність.

Дисертація є завершеною кваліфікаційною працею, в якій здобувачем отримано нові, науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для науки криміналістики щодо удосконалення організації та тактики розслідування корупційних кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель.

З урахуванням викладеного, дисертація Пинзара А.І. відповідає вимогам п. 9, 11-13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність за результатами публічного захисту.

**Офіційний опонент:**

**доктор юридичних наук, професор,  
завідувач кафедри права та гуманітарних  
дисциплін Івано-Франківської філії  
Відкритого міжнародного університету  
розвитку людини «Україна»**

**Андрій ТИМЧИШИН**



*Підпис Андрія Тимчишина*  
*Ученектор з кадрів*  
*Відділ кадрів*  
*Зелена Євгенія*

